

Henrik Jensen, professor, phd
Økonomisk Institut
Københavns Universitet

26. april, 2010
Kommentar i *Information*, 28. april, 2010

Efter væksten: Et efterskrift

Min kommentar "Efter væksten kommer fordommene?" af 19. april har afstedkommet en række reaktioner fra læserne, og fik endda Ejvind Larsens telefonveninde fru Nielsen op på mærkerne. Hun er klar i mælet, og stiller efter Ejvind's venlige "Økonomer er ikke idioter" det enkle spørgsmål: "Hvorfor lader de sig så bruge, som om de var det?". Jeg vil forsøge at svare på det, men starter dog med at forholde mig til nogle af læsernes spørgsmål.

Mit udgangspunkt for min kommentar var Jørgen Steen Niensens (jsn) leder "Efter væksten" (16. april), som i positive vendinger beskrev nogle økonomisk-politiske forslag fremkommet på en konference i Barcelona, og som indeholdt en opfordring til økonomer om at forholde sig til udfordringerne, som konferencen havde anskueliggjort. Min kommentar var, kort sagt, at udfordringerne bygger på en række fejlslutninger og fordomme om basale økonomiske sammenhænge, og at dette kunne forklare, hvorfor flere økonomer ikke bruger tid på debatten.

Læserkommentarerne drejer sig dels om grænser for vækst og dels om, hvorvidt jsn har ret i, at kapitalistisk markedsøkonomi kun kan skabe samfundsmæssig stabilitet ved at vokse. En læser reagerer på, at mit udsagn om at endelige ressourcer gennem vedvarende produktivtetsvækst kan skabe vedvarende vækst er en matematisk banalitet. En anden kalder det en løgn. Den første læser har fuldstændig ret, men matematiske banaliteter glemmes ofte i ophedede debatter. Jeg understreger netop vigtigheden af, om udsagnet er en sandsynlig beskrivelse af fremtiden (udsagnet har vist sig empirisk holdbart i århundreder indtil nu). Men dette betragtes som en manglende argumentation, da læseren mener at vide med sikkerhed, at det er "totalt usandsynligt". Det er denne type argument, jeg prøver at gå i rette med. Er det en fordom? Er det et empirisk estimat? Uklarheden er for stor til, at det kan tillægges værdi.

Tilsvarende tilsiger en læsers tro og meninger, at en kapitalistisk økonomi kun kan fungere stabilt med vækst. Måske er det begrebet, "stabilitet" som vi bruger forskelligt, men jeg tog udgangspunkt i jsn, som indirekte definerer det således: "Nulvækst - at økonomien opretholdes på det aktuelle niveau - er ikke en mulighed. Kapitalistisk markedsøkonomi kan ikke stå stille - vokser den ikke, falder den og udløser krise." Jeg bliver bedt om dokumentation: Bogen "Microeconomic Analysis" af Hal Varian er siden 1978 blevet brugt som pensum på højere læreanstalter over hele verden, og dens model for det frie markeds egenskaber indeholder ikke vækst. Nul- og minusvækst er også set igen og igen gennem verdenshistorien, uden at kapitalismen som sådan er holdt op med at fungere. Så det er set i praksis, som læserne efterlyser. Nogle læsere tror også, at forekomst af renter er "betinget" (sic) af forekomst af vækst. Ikke nødvendigvis: I

en nul-vækst økonomi skaber en positiv rente opsparing til investeringer i vedligeholdelse af det eksisterende, konstante, kapitalapparat. Men man kan selvfølgelig vælge at lade være med at tro på det.

At politikere og mange økonomiske kommentatorer ganske rigtigt råber "krise", når BNP-væksten går ned eller bliver negativ, er affødt af nogle helt andre mekanismer. Én rigtig god forklaring er, at økonomisk vækst tæt følger med centrale variable, som økonomer anser som relevante indikatorer for velstand. Blandt disse er privat forbrug og effektiv udnyttelse af arbejdskraft. Private forbrugsvarer kan dække over alt fra økologiske tomater, mp3-filer, højskoleophold, rejser til Barcelona, m.m., mens effektiv udnyttelse af arbejdskraft kort sagt betyder, at mennesker ikke kan lide at være arbejdsløse.

Og heri ligger der måske et svar på fru Nielsens spørgsmål. Økonomer lader sig bruge som idioter, fordi politikere og journalister konstant fokuserer på BNP-vækst i deres taler, artikler og spørgsmål. Så i stedet for at træde i karakter som de burde, og hver gang afholde et lille belærende foredrag om BNP-vækstens mangesidede natur og kompleksitet, så tænker de: "Pyt, jeg følger med strømmen, da det her og nu alligevel handler om arbejdsløshed og forbrugsmuligheder, som jo er vigtigt". Det er ærgerligt, men jeg ved af erfaring, at jo større mangfoldighed jeg lægger i mine svar til f.eks. journalister, jo mindre er sandsynligheden for at blive trykt. Så spørgsmålet bliver måske i sidste ende, om det er bedre at optræde som halvidiot, frem for slet ikke at optræde og overlade scenen til fordomme og trosretninger?